

3.5 Polacy na frontach wielkiej wojny

1. Polacy u boku Austro-Węgier

- Utworzenie trójporozumienia i trójprzymierza rozwaliło dotychczasowe sojusze państw zaborczych. Niemcy i Austro-Węgry stanęły przeciwko Rosji, pojawiła się szansa na odzyskanie niepodległości.
- W 1912 roku w zaborze austriackim została utworzona przez narodowców, demokratów i socjalistów **Komisja Tymczasowa Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych**, na której czele stanął **Józef Piłsudski**. Komisji została podporządkowana paramilitarna organizacja „Strzelec”.
- W 1914 roku konserwatyści założyli we Lwowie **Centralny Komitet Narodowy**, promujący ideę przekształcenia Austro-Węgier w monarchię trialistyczną – austro-węgiersko-polską.
- Postać historyczna: **Józef Piłsudski** (1867–1935) był socjalistą, dowódcą i kluczowym działaczem niepodległościowym, który za młodzieższą działalność konspiracyjną i spisek na życie cara został w 1886 roku zesłany na Syberię. Po powrocie zaangażował się w prace PPS, a w latach 1905–1907 dowodził akcjami bojowymi podczas rewolucji. W 1908 roku przeniósł się do Galicji, gdzie współtworzył oddziały strzeleckie, które w czasie I wojny światowej stały się bazą dla Legionów Polskich. Podczas konfliktu umiejętnie zmieniał taktykę: początkowo walczył z Rosją, lecz w 1917 roku zerwał z państwami centralnymi, za co trafił do niemieckiego więzienia. Po odzyskaniu niepodległości jako Naczelnik Państwa i późniejszy Marszałek Polski (od 1920 r.) dowodził wojskami w wojnie z bolszewikami. Choć w 1923 roku wycofał się z polityki, powrócił do niej w 1926 roku poprzez przewrót majowy. Do swojej śmierci w 1935 roku sprawował decydujący wpływ na losy kraju, rezygnując jednak z objęcia urzędu prezydenta.

2. Legiony Polskie

- W sierpniu 1914 roku powstała **I Kompania Kadrowa**, dowodzona przez Tadeusza Kasprzyckiego. Wkroczyła do KP w celu wywołania powstania. Ludność zamieszkująca Kielecczyznę nie poparła zrywu, musieli wycofać się do Krakowa.
- Dzięki pomocy Naczelnego Komitetu Narodowego jeszcze w 1914 roku zaczęto tworzenie Legionów Polskich. W grudniu utworzono I Brygadę Legionów Polskich pod dowództwem Józefa Piłsudskiego. Przeszła chrzest bojowy w bitwie pod Limanową, gdzie zatrzymali atak Rosjan.
- W 1915 roku postały II i III brygada. Zgodnie z zamysłem Piłsudskiego w Legionach miał wykształcić się kadra przyszłej armii polskiej.
- Jednocześnie jesienią 1914 roku postała niezależna od legionów **Polska Organizacja Wojskowa (POW)**. Działała w zaborze rosyjskim.

- Piłsudski nie chciał, aby jego organizacja brała udział w walkach, by się nie wykrwawiła. W lipcu 1917 żołnierze I i III brygady odmówili podporządkowania się rozkazowi, co doprowadziło do rozwiązania obu jednostek. Piłsudski został oskarżony o bunt i osadzony w twierdzy w Magdeburgu, wydarzenie to zostało nazwane **kryzysem przysięgowym**.
- Jedynie II Brygada **Józefa Hallera** złożyła przysięgę i walczyła po stronie państw centralnych do lutego 1918 roku. Dopiero wtedy wypowiedzieli im posłuszeństwo, aby uniknąć losu pozostałych brygad, Haller z dużą grupą żołnierzy przedarł się na stronę rosyjską

3. Formacje polskie u boku Rosji

- Działacze Narodowej Demokracji z **Romanem Dmowskim** na czele pozostawali w dobrych relacjach z władzami carskimi. W 1914 roku utworzyli w Warszawie **Komitet Narodowy Polski** (KNP), który był oficjalnie uznawany również przez Francję i Wielką Brytanię. Sformowano I Legion, liczył ok. 900 żołnierzy i stacjonował w Puławach, dlatego nazwano go **Legionem Puławskim**. Wkrótce utworzono również Brygadę Strzelców Polskich oraz Pułk Ułanów.
- W 1917 roku po rewolucji lutowej, utworzono w Mińsku **I Korpus Polski**, a następnie dwa kolejne. W skład II Korpusu weszła dawna brygada Józefa Hallera. Korpus ten odmówił rozwiązania się i stoczył bój z armią niemiecką pod **Kaniowem**. Polacy musieli złożyć broń, Haller zdołał wydostać się z okrążenia i przedostać się do Francji

4. Polacy w armiach zaborczych

- Polacy mieszkający na terenach zaborów byli mobilizowane w czasie I wojny światowej do armii zaborczych. Na terenie zaboru rosyjskiego wcielano ich do 2 Armii rosyjskiej, w zaborze niemieckim do XX Korusu Armijnego. Dochodziło do bratobójczych walk między nimi.
- Polacy w czasie walk zdobywali bojowe doświadczenie, co znaczco pomogło w kształtowaniu się armii odradzającej się RP. W armii austriackiej służyli m. in. Władysław Sikorski, Józef Haller, Edward Rydz-Śmigły.

5. Wojsko polskie we Francji

- W sierpniu 1914 roku powstała kompania Legii Cudzoziemskiej złożona z polskich ochotników. Nazywano ich **bajończykami** od miejsca jej szkolenia w mieście Bayonne. Po upadku caratu formowano kolejne polskie oddziały, duże zasługi miał nowy **Komitet Narodowy Polski**, którego siedziba – szwajcarska Lozanna – stała się głównym ośrodkiem polskiego życia politycznego.
- W USA i Kanadzie polską sprawę propagował **Ignacy Jan Paderewski**. Do polskich oddziałów zaczęli przybywać ochotnicy zza oceanu. W 1918 r. dowództwo nad nowymi siłami objął **gen. Haller**, dowodzone przez niego wojsko nazywano od koloru francuskich mundurów **Błękitną Armią**.

I WOJNA ŚWIATOWA NA ZIEMIACH POLSKICH

LEGENDA

- granice Królestwa Polskiego w 1914 r.
- ziemie Królestwa Polskiego okupowane przez Niemcy
- ziemie Królestwa Polskiego okupowane przez Austro-Węgry
- działania wojsk rosyjskich
- działania wojsk niemieckich
- działania wojsk austro-węgierskich
- ▲ najdalszy zasięg działań wojsk rosyjskich latem i jesienią 1914 r.
- ▲ linia frontu do kwietnia 1915 r.
- ▲ linia frontu do października 1915 r.
- ▲ linia frontu do września 1916 r.
- szlak I Kompanii Kadrowej zniszczenie znaczej części Kalisza przez Niemców w 1914 r.
- ośrodku formowania Legionów Polskich (do armii austriackiej)
- ośrodku formowania polskich formacji wojskowych (do armii rosyjskiej)
- ważniejsze twierdze
- ✗ ważniejsze bitwy na froncie wschodnim
- ✗ ważniejsze bitwy z udziałem Polaków
- ważniejsze ośrodki internowania legionistów po kryzysie przysięgowym w 1917 r.
- miejsce podpisania traktatu brzeskiego

SZLAK BOJOWY LEGIONÓW POLSKICH

Legiony Polskie powstały w 1914 r., tworzyły je trzy brygady. Przez ponad trzy lata żołnierze każdej z nich przebyli długie i burzliwe szlaki bojowe, obejmujące ziemie Królestwa Polskiego, a także Rosji i Austro-Węgier.

